

Duszpasterstwo w miejscach przyjmujących turystów

1. Duszpasterstwo miejscowej ludności
2. Zadania parafii turystycznej wobec gości

Duszpasterstwo poza parafią macierzystą turystów ma miejsce w parafii przyjmującej gości, bądź też przyjmuje różnorodne formy ponadparafialne, związane z miejscem lub środowiskiem pobytu przybyszów. Choć różne mogą być podmioty organizujące to duszpasterstwo, zasadnicza rola przypada tu parafiom, a w szerszym zakresie diecezjom, które swym zasięgiem obejmują regiony o szczególnym nasileniu ruchu turystycznego, okolice lotniskowe, uzdrowiskowe itp¹.

Soborowy *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów* zaleca, by pastoralną troską obejmować wszystkie kategorie osób, niezależnie od wieku, stanu i narodowości, zarówno ludność miejscową, jak i przybyszów oraz cudzoziemców (n.16). Na słowa dekretu powołuje się cytowane wielokrotnie Motu proprio Pawła VI *Apostolicae caritatis*. Duszpasterstwo turystyczne ma więc być skierowane nie tylko do turystów, lecz także do parafian stałych². Duszpasterze parafii wczasowo-turystycznych stają przed trudnym zadaniem zharmonizowania działań skierowanych do obu tych grup. Choć w wielu elementach są one zbieżne ze sobą, jednakże odmienna sytuacja stałych mieszkańców i gości, każe poszukiwać odrębnych odpowiedzi, adekwatnych do ich potrzeb. Nie może się zdarzyć sytuacja zaniedbania jednej z tych grup, choćby z przyczyn proporcji ilościowych. Duszpasterz nie powinien opuścić miejscowej ludności, gdy przybywa liczniejsza rzesza turystów. I odwrotnie, nie dostrzec potrzeb niewielkiej nawet grupy gości. Byłaby to sytuacja „owcy bez pasterza”, nad którą ubolewał sam Chrystus (por. Mk 6,34). Oczywiście do roztropności, dyktowanej potrzebą chwili, należy odpowiednie rozłożenie wysiłków w tym względzie.

1. Duszpasterstwo miejscowej ludności

Duszpasterstwo wśród miejscowej ludności zamieszkującej wczasowe okolice, także w okresach urlopowych zachowuje swój normalny rytm. Jednakże nie można w nim przeoczyć elementów i treści będących odpowiedzią na specyfikę sytuacji. *Wskazania ogólne dla duszpasterstwa turystycznego* mówią o konieczności wychowawczej troski wobec miejscowej ludności, u której zatrzymują się turyści. Sugerują one dwa kierunki pastoralnych działań: zapobiegawczy i naprawiający³. Pierwszy Synod Prowincji Krakowskiej, zalecając tworzenie duszpasterstwa w ośrodkach wczasowych, wymienia wyraźnie „specjalne duszpasterstwo”, które ma objąć także miejscowych parafian (n.153). Ma więc na myśli nie tylko zwyczajną pastoralną troskę trwającą cyklicznie przez cały rok, ale jej specyficzne formy mające związek z rozwijającym się na danym terenie ruchem turystycznym.

¹ Por. Wypowiedź Jana XXIII, *Turystyka i duszpasterstwo*, z 19 lutego 1963r., cyt. za J.Döpfner, *Päpstliche und Konziliare Dokumente über den Tourismus*, w: *To-urismus-Pastoral*, Würzburg 1973, s.40; R.Bleistein, *Theologie der Tourismus-Pastoral*, w: *On The Move* 9(1979) z.28, s. 88.

² Por. *Communio et communicatio*, Pierwszy Synod Prowincji Krakowskiej, Kraków 1994, Tekst uchwał synodalnych, s.100, n. 153.

³ II,3,B,e. (Dalej WDT)

Duszpasterstwo w miejscach przyjmujących turystów

Zauważyliśmy już, iż ludność okolic letniskowych ulega poważnym wpływom ze strony ruchu turystycznego. Dotyczą one nie tylko zewnętrznych zmian w organizacji ich życia podczas urlopowego sezonu, lecz także sfery moralnej. Toteż istotną sprawą jest przypomnienie postulatów I Światowego Kongresu Duszpasterstwa Turystycznego o „przygotowaniu Kościoła lokalnego do dobrego przyjmowania turystów podczas wakacji”⁴.

Dla miejscowych mieszkańców okres sezonu turystycznego jest czasem zwyczajnej pracy. Co więcej, praca ta nasila się. Wielu z nich obsługuje gości, pracując w domach wczasowych, hotelach, gastronomii lub sieci handlowej. Dla innych, zwłaszcza latem, jest to czas wzmożenia prac rolniczych. Obciążenie sprawia, iż brak im czasu na praktyki religijne i udział w życiu kościelnym. Zagrożeniu więc ulega ich życie wiary. Podczas gdy urlopowicze wypoczywają, inni obarczeni są wytężonymi obowiązkami. Może to wywołać sytuację napięcia między obydwoima grupami. Toteż, jak wyraził się II Światowy Kongres Duszpasterstwa Turystycznego, gospodarze potrzebują szczególnego duchowego wsparcia i pomocy, które dało by im wewnętrzne umocnienie i pokój⁵.

Duszpasterz liczy się z sytuacjami w jakich znajdują się jego parafianie. Toteż podejmuje odpowiednie ich przygotowanie, wcześniej, przed sezonem urlopowym⁶. Nie zaniedbuje on również działań leczących, wobec negatywnych wpływów wywołanych przez kontakt z turystycznym ruchem. W niektórych momentach jest to formacyjna praca starająca się poniekąd „nadrobić” braki w religijno-moralnym życiu wiernych. Powstały one na skutek zaniedbań wywołanych nadmiernym zaabsorbowaniem sezonową pracą.

Szczególną duszpasterską troską jest umacnianie religijno-moralnych postaw. Pozwolą one w konfrontacji z każdą życiową sytuacją zachować wierność chrześcijańskim zasadom. Miejscowa ludność spotka się z innym stylem życia turystów. Niekiedy będzie to dla nich źródłem zgorznienia. Zatem trzeba jej w rzeczowy sposób przedstawić duchowe zagrożenia i zachęcić do „przezorności wobec nowatorstwa w zapatrywaniach i obyczajach”⁷. Najistotniejszymi środkami utwierdzenia pozostają zawsze Boże słowo prawdy, modlitwa i sakramenty św.

Strzec się trzeba budzenia przesadnych obaw w stosunku do zagrożeń i kształtowania wyłącznie defensywnych postaw. Na pierwsze miejsce wysuwa się zasada umacniania w dobrym oraz umiejętność krytycznego spojrzenia na rzeczywistość w duchu prawdy. Nawet chwila trudna może stać się dla nich okazją do utwierdzenia w życiu wiernym chrześcijańskim zasadom, stanowiąc impuls do głębszego przemyślenia osobistych przekonań⁸. Sytuacja obrony może powodować zamknięcie na duchowe dobro, które może zrodzić się w kontakcie z przybyszami. Paraliżuje ona zdolność do dawania świadectwa wobec innych.

Ważną sprawą jest wychowanie miejscowej ludności do chrześcijańskiej gościnności. Wypływa ona z pozytywnego ustosunkowania się do przybyszów jako braci w Chrystusie. Duszpasterstwu przychodzi walczyć z często pojawiającymi się negatywnymi postawami w stosunku do przyjezdnych. Trzeba szczególnie uświadomić, że przybysze nie są tylko „złem koniecznym” i osobami sprawiającymi kłopoty w zwyczajnym, miejscowym rytmie życia⁹. Przybysze z miasta nie przyjechali by jedynie próżnować, podczas gdy inni ciężko pracują. Także

⁴ Postulaty, w: *Miesięcznik diecezjalny gdański* 15(1971)8-9, s.309.

⁵ *Documento finale*, w: *On The Move* 9(1979) z.28, s.147.

⁶ Tamże, s.146.

⁷ WDT II,3,B,e.

⁸ Por. R.Bleistein, art.cyt., s. 83; H.J.Schramm, *Kirchliche Dienste an den Urlaubern und Touristen*, w: *Schöpferische Freizeit*, Wien 1974, s.101.

⁹ Tak może się dziać w miejscowościach o dużym nasileniu ruchu turystycznego, gdy turyści zajmują wiele przestrzeni w publicznych miejscach, wykupują ze sklepów towary itp.

Duszpasterstwo w miejscach przyjmujących turystów

i oni są ludźmi ciężkiej pracy, a na urlop przybyli, by skorzystać z należnego im odpoczynku. Przyjęcie gości nie jest wyłącznie okazją do pozyskiwania materialnych korzyści¹⁰. Otwarta, pełna szacunku, gotowa do służby postawa miejscowych mieszkańców może stać się prawdziwym chrześcijańskim świadectwem. Trzeba tu uświadomić, że chrześcijańscy gospodarze mają być wśród gości prawdziwymi apostołami. Życie przynosi im wiele okazji, by dać przykład żywej wiary, zachęty do dobrego a niekiedy delikatnego upomnienia¹¹.

Czasem najbardziej odpowiednim dla pogłębionej formacyjnej pracy wśród miejscowej ludności jest okres poza sezonem turystycznym¹². Nie obciążona obsługą gości, dysponuje ona większą ilością wolnych ku temu chwil. Niektóre sprawy dotyczące odniesień wobec turystów zrzęcejniej jest omawiać jedynie „wśród swoich”.

Okazją do przygotowania staje się katecheza, niedzielne homilie, parafialne rekolekcje. W tym celu można wykorzystać okolicznościowe nabożeństwa (np. modlitwa w intencji oczekiwanych turystów oraz o ducha gościnności). Modlitwa jest pierwszym krokiem w kierunku apostołstwa. Buduje ona szczególną międzyludzką solidarność¹³. Spotkania z grupami działającymi na terenie parafii, szczególnie Parafialną Radą Duszpasterską pozwoli wspólnie omówić problematykę związaną z ruchem turystycznym i przygotować konkretne duszpasterskie plany na wakacyjny sezon.

2. Zadania parafii turystycznej wobec gości

Turyści stanowią grupę osób przebywających na terenie parafii przejściowo. Są wśród nich i tacy, których pobyt trwa dłużej (np. rodziny przebywające kilka tygodni na wczasach, pensjonariusze sanatoriów, dzieci tzw. zielonych szkół). Zdarza się i taka sytuacja, że dla niektórych miejscowość turystyczna stanowi jak gdyby „drugie miejsce zamieszkania” i „drugą parafię” (np. właściciele domków letniskowych, przybywający z odwiedzinami do rodziny)¹⁴.

Niestałość pobytu nie usprawiedliwia braku duszpasterskiej troski o turystów. Wręcz przeciwnie, także i oni, wymagają ze strony duszpasterstwa odpowiednich działań, które staną się nie tylko „obsługą” duszpasterską, lecz w myśl *Wskazań ogólnych dla duszpasterstwa turystycznego*, okazją do prawdziwej duchowej opieki¹⁵. Jak wyraził się Jan Paweł II, jest to autentyczne przepowiadania wiary¹⁶. W myśl słów Papieża zadaniem miejscowej społeczności wierzących jest „braterskie przyjęcie gości do życia lokalnej kościelnej wspólnoty, wskazanie im

¹⁰ Por. *List Pastorski Episkopatu Polski o chrześcijańskich walorach turystyki*, Warszawa 16–18 marca 1995r, n.5.

¹¹ Por. L.Kaczmarek, *Odezwa w sprawie wczasów*, Gdańsk–Oliwa, 17 maja 1971r., w: *Miesięcznik diecezjalny gdański* 15(1971)8–9, s.290–291. Gospodarze mogą np. informować o kościelnych nabożeństwach i zachęcić do udziału w nich; zdecydowana postawa sprzeciwu może uchronić przed złem.

¹² Cyt. *Documento finale*, s.146.

¹³ Por. R.Svoboda, *Kirche, Freizeit und Tourismus*, w: *Handbuch der Pastoraltheologie*, Freiburg–Basel–Wien 1971, Bd.II/2, s.317.

¹⁴ I Światowy Kongres Duszpasterstwa Turystycznego każe zwrócić duszpasterską uwagę na tzw. turystów weekendowych przybywających często do tego samego miejsca i tworzących jakby część lokalnej społeczności (*Postulaty kongresu*, w: *Miesięcznik diecezjalny gdański* 15(1979)8–9, s.310).

¹⁵ II,3,A,d.

¹⁶ *Die Werte des Tourismus und der Freizeit*, w: PI XXI, 1985, s.52.

Duszpasterstwo w miejscach przyjmujących turystów

drogi, by stali się oni żywymi członkami tej części Kościoła” oraz „wyjście na przeciw w rozmaitych aspektach: sakramentalnym, kulturalnym i pomocy w odpoczynku”¹⁷.

Pastoralna posługa na rzecz turystów jest w myśl słów Pawła VI obowiązkiem¹⁸. Należy ona do zadań parafii w miejscu ich pobytu¹⁹. Duszpasterstwo zobowiązane jest do podjęcia prawdziwego dialogu z turystami²⁰. Ale też, należy dążyć, by także sami turyści, ze swojej strony podjęli się współpracy duszpasterskiej w parafiach ich przyjmujących, włączając się rozmaite religijne inicjatywy²¹.

Według cytowanych *Wskazań ogólnych*, pastoralna troska o gości znajduje swe centralne miejsce w Eucharystii. Jest ona zawsze źródłem i szczytem życia wspólnoty Kościoła²². Poprzez Eucharystię buduje się Kościół, żywa wspólnota wertykalna i horyzontalna. Tu wierni odnajdują źródło łask potrzebnych na każdą chwilę ich życia. Tu koncentruje się posługa wychowawcza Kościoła. Toteż w ośrodkach turystycznych na czoło duszpasterskiej działalności wysuwa się zawsze posługa liturgiczna i sakramentalna²³. Duszpasterstwo skupia się najpierw wokół świątyni. Z tego miejsca płyną wszelkie istotne duchowe inspiracje. Nie zaprzecza to bynajmniej wskazany już wcześniej zasadzie, że jest to duszpasterstwo „w drodze”.

Istotnym elementem Eucharystii jest przeżycie uniwersalnej wspólnoty Kościoła. Ma ona prowadzić do spotkania Bogiem, odkrycia Jego obecności w słowie i sakramentalnych znakach. Liturgia Mszy św., zwłaszcza niedzielnej, winna być przygotowana szczególnie starannie, z wykorzystaniem wszelkich możliwości jej ubogacenia²⁴. W miejscowościach turystycznych na nabożeństwie mogą znaleźć się osoby mające rzadki kontakt z Kościołem. Do poszukiwania kontaktów z religią zachęca ich szczególna atmosfera wakacji. Paweł VI przypomniał, że nie można przeoczyć tego faktu. Głęboko przeżyta liturgia może stać się dla nich niepowtarzalnym momentem odnowienia więzi z Bogiem²⁵. Ewangelia jest zawsze ta sama, skierowana do wszystkich ludzi, niezależnie od środowiska ich pochodzenia. Jednakże jej głoszenie winno liczyć się ze zróżnicowanym poziomem odbiorców i ich aktualnymi potrzebami. Wymaga to więc troski o przygotowanie słowa, które byłoby dostosowane do duchowego poziomu gości²⁶. Przybysze

z miasta mają często wyostrzony krytyczny zmysł. Wszystkie te okoliczności winny stanowić wezwanie do szczególnej staranności i odpowiedzialności w kształtowaniu liturgii. Piękno obrzędów ma stanowić zachętę do owocniejszego udziału w niej, ale równocześnie prowadzić głębiej, do istotnych, nadprzyrodzonych bogactw. Pomoże w tym odpowiedni dobór tekstów liturgicznych, komentarzy a zwłaszcza dobrze przygotowana homilia. W całej liturgii winien znaleźć odzwierciedlenie fakt obecności przybyszów – turystów. Mszalna homilia, choćby w niewielu słowach, nawiązuje do okoliczności ich wakacyjnego życia: odpoczynku, wędrowania itp., pomagając w odkrywaniu ich chrześcijańskich powinności.

¹⁷ Ansprache in Courmayeur, am 7.September 1986, w: *Der Apostolische Stuhl, Vollständige Dokumentation*, Köln und Libreria Editrice Vaticana, 1986, s. 667.

¹⁸ *Przemówienie do uczestników I Kongresu diecezjalnego miasta Rzymu na temat duszpasterstwa turystyki*, 12 czerwca 1969r., w: *Miesięcznik diecezjalny gdański* 15(1971)8-9, s.265.

¹⁹ Por. L.Kaczmarek, *Instrukcja dotycząca duszpasterstwa wśród turystów i wczasowiczów*, w: *Miesięcznik diecezjalny gdański* 15(1971)8-9, s.287-288.

²⁰ WDT II,3,B,a.

²¹ Jan Paweł II, cyt. Ansprache in Courmayeur, s.667.

²² WDT II,3,a; por. H.J.Schramm, *Kirchliche Dienste an den Urlaubern und Touristen*, w: *Schöpferische Freizeit*, Wien 1974, s.104.

²³ R.Bleistein, *Pastoraltheologische Überlegungen zum Tourismus*, w: *Tourismus-Pastoral*, Würzburg 1973, s.128.

²⁴ WDT II,3,B,c.

²⁵ Wypowiedź z 19 marca 1966r., cyt. za J.Döpfner, *Päpstliche und Konziliare Dokumente über den Tourismus*, w: *Tourismus-Pastoral*, Würzburg 1973., s.50.; R.Bleistein, *Pastoraltheologische Überlegungen...*, art.cyt., s.130.

²⁶ WDT II,3,B,c; przytoczono tu KDK 44.

Zadbać trzeba o elementy, które dobitniej ukazywałyby wspólnotę horyzontalną i nie dopuścić do tego, by ktokolwiek poczuł się w niej obcy. Duszpasterz ma zatem pomóc gościom, by „mogli włączyć się w miejscową społeczność”²⁷. Ważną rolę odgrywa skierowane do gości pozdrowienie celebransa w imieniu miejscowej wspólnoty, powitanie ich na terenie parafii zachęta do skorzystania z rozmaitych propozycji duszpasterskich dla nich przygotowanych. Nie zapomni on również o ich pożegnaniu oraz życzeniach Bożej opieki podczas dalszej drogi i pobytu w rodzinnych środowiskach²⁸. Jeśli są to obcokrajowcy dobrze jest przygotować pozdrowienie w ich rodzimym języku. Wskazuje się na znaczenie wezwań Modlitwy Wiernych. Obejmują one potrzeby gości, osób pracujących w obsłudze ruchu turystycznego, jak również tych, którzy nie mogą korzystać z czasów. Tą drogą budzi się prawdziwa chrześcijańska solidarność. Odpowiednio przygotowane wezwania mają swoje wychowawcze znaczenie. Zwracają one uwagę na szereg chrześcijańskich powinności związanych z okresem turystyki²⁹. Elementami sprzyjającymi budowaniu jedności są liturgiczne gesty (postawy ciała, znak pokoju) oraz pieśni³⁰. Zadaniem animatora liturgii jest także ich przygotowanie, by sprzyjały czynnemu udziałowi wszystkich obecnych. Z drugiej strony dąży on do uniknięcia możliwych dysonansów spowodowanych obecnością osób z różnych środowisk. Niekiedy konieczna okaże się krótka próba liturgiczna lub komentarz podczas samej liturgii. Pomocą służą przygotowane dla wszystkich teksty pieśni i modlitw (drukowane lub na ekranie)³¹.

Wskazania ogólne dla duszpasterstwa turystycznego zalecają w letniskowych miejscowościach sprawowanie Mszy św. w dni powszednie w godzinach wieczornych połączonych z homilią³². Wczasowicze dysponują większą ilością czasu dla siebie. Niejeden z nich chętnie weźmie udział w dodatkowym nabożeństwie. Godziny wieczorne bardziej odpowiadają turystom. W ciągu dnia mają oni swój plan wypoczynkowy i wycieczkowy. Ponadto sama atmosfera wieczoru bardziej sprzyja medytacji i modlitwie. Zamiast Mszy św. można zaproponować inne nabożeństwo. II Światowy Kongres Duszpasterstwa Turystycznego zachęcał do poszukiwania takich sposobów, które zdolne byłyby do wyrażenia chrześcijańskich wartości z korzyścią dla wierzących³³. Możliwości w tym względzie są szerokie, od form tradycyjnych do nowych: nabożeństwa biblijne, adoracje, różaniec, spotkania modlitewne propagowane przez chrześcijańskie ruchy odnowy itp. Proponuje się także oddzielne dni skupienia bądź rekolekcje dla gości wczasowych miejscowości. Wybór zależy od okoliczności. Wydaje się, że w wypadku duszpasterstwa turystycznego trzeba pozostawić więcej miejsca dla spontaniczności. Wszystkie wymienione formy stanowią znakomitą okazję do pogłębiania znajomości prawd wiary i Pisma św., chrześcijańskiego życia bądź praktyki modlitwy. Stanowią one zalecaną przez *Dyrektorium katechetyczne* katechezę dla turystów³⁴. Dla wielu jest to droga do tego, by w wakacyjnym czasie „nadrobić” zaniedbania w osobistym życiu religijnym.

Ważnym duszpasterskim zadaniem jest samo udostępnienie Mszy św. w takim czasie i w takich miejscach, by było to dogodne dla wszystkich chcących w niej uczestniczyć. Dotyczy to przede wszystkim Mszy św. niedzielnych i świątecznych. Należy liczyć się ze specyfiką sytuacji

²⁷ Instrukcja o Kulcie Tajemnicy Eucharystycznej *Eucharisticum mysterium*, z 25 maja 1967r., AAS 59(1967)599–637), n.19.

²⁸ Por. *Pro memoria o duszpasterstwie podczas wakacji*, w: *Biuletyn duszpasterski Wydziału Koordynacji Duszpasterstwa Kurii Metropolitalnej w Krakowie*, R.3 (1995) nr 5(15), s.13, n.5.

²⁹ Por. WDT II,3,B,c.

³⁰ Cyt. *Postulaty I Międzynarodowego Kongresu*, s.310.

³¹ W różnych lokalnych wspólnotach przyjęto rozmaite postawy podczas liturgii (przyklęknięcia, postawa stojąca, sposób przekazywania znaku pokoju, przystępowania do Komunii św.), teksty bądź melodie pieśni. W ośrodku wczasowym trzeba dyskretnie i z taktem wytłumaczyć istnienie różnic i starać się o możliwe ujednolicenie. Inaczej podczas liturgii dochodzi do niepotrzebnego nieładu.

³² II,3,c.

³³ *Documento finale*, w: *On The Move* 9(1979) z.28, s.145.

³⁴ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Ogólna instrukcja katechetyczna*, z 11 kwietnia 1971r., tekst polski w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, Warszawa 1985, t.1, (s.91–192), n.96.

Duszpasterstwo w miejscach przyjmujących turystów

turystów, nie zapominając o ludności miejscowej³⁵. I. Tokarczuk pisze o konieczności „zbliżenie ołtarza do ludzi”. „Wychodząc na przeciw” ze świąteczną Mszą św. duszpasterstwo pomaga utrudzonym całotygodniową pracą ludziom w prawdziwie chrześcijańskim odpoczynku, podczas którego chcą oni spotkać się z Bogiem³⁶.

Znacznym udogodnieniem jest w tym względzie Msza św. świąteczna sprawowana w przeddzień wieczorem, zwłaszcza dla osób planujących dłuższą wycieczkę oraz dla zatrudnionych w obsłudze turystyki. Nie powinno się zaniedbać tej możliwości, nie tylko w miejscowościach turystycznych³⁷ ale także w miejscowościach, z których notuje się liczne wyjazdy świąteczne, głównie w większych miastach.

W miejscach o dużym napływie gości zachodzi konieczność wprowadzenia dodatkowych Mszy św., by nie doszło do nadmiernego tłoku w kościele. W wypadku dużej koncentracji grup wczasowo turystycznych, w rejonach oddalonych od kościoła parafialnego, trzeba zadbać o wprowadzenie Mszy św. w kaplicach dojazdowych a nawet polowych (sub divo)³⁸. Może temu celowi służyć ruchoma kaplica³⁹. Potrzeba taka zachodzi np. w wypadku istnienia osiedli letniskowych oddalonych znacznie od kościoła parafialnego, dużych kempingów i pól namiotowych, obozów harcerskich położonych w ustronnych miejscach, dużych ośrodków sportowych, plaż⁴⁰, schronisk górskich wokół których sezonowo nasila się ruch itp⁴¹.

Współczesną turystykę cechuje wzrost wyjazdów zagranicznych. Zaleca się, by wychodząc na przeciw coraz liczniejszym grupom obcojęzycznym, zadbać o odprawianie przynajmniej niektórych Mszy św. w bardziej znanych językach obcych⁴². Dotyczy to szczególnie większych miast i ośrodków turystycznych o międzynarodowym charakterze. Intencją jest umożliwienie bardziej świadomego i owocnego udziału w Eucharystii. W sytuacji świata turystyki bardzo aktualne staje się, zalecane przez Sobór Watykański II, pielęgnowanie znajomości języka łacińskiego. Poleca się również, zwłaszcza w większych miastach i ośrodkach turystycznych, odprawianie w każdą niedzielę i święto przynajmniej jednej Mszy św. w języku łacińskim⁴³. W Mszach św., w których biorą udział większe grupy obcojęzyczne, można wyraźniej zaznaczyć ich udział przez włączenie w niektórych momentach ich ojczystego języka (np. jedno z czytań Liturgii Słowa, wezwanie modlitwy wiernych, pieśń, komentarz). Czynić to trzeba jednak zawsze z zachowaniem odpowiednich liturgicznych przepisów.

Eucharisticum mysterium zachęca, by w miarę możliwości, od czasu do czasu, sprawować Msze św. dla narodowych grup, uwzględniając ich własne zwyczaje⁴⁴. W wypadku duszpasterstwa turystycznego mogą to być oddzielne Msze św. w rejonach, gdzie notuje się większe skupiska wczasowiczów z danego kraju lub grupy językowej. Zwykle wymaga to zaproszenia osobnego duszpasterza z rodzinnego kraju.

³⁵ Por. *Eucharystia źródłem i szczytem życia chrześcijańskiego*, w: *Duszpasterski Synod Archidiecezji Krakowskiej 1972–1979*, Kraków 1985, t.1, s.263, n.36. O sytuacji turystów pisaliśmy wcześniej. Dodać trzeba, że niemniej ważna jest sytuacja miejscowej ludności zatrudnionej w obsłudze ruchu turystycznego. Tu trzeba w miarę możliwości uwzględnić godziny pracy placówek obsługi, by także pracujący mogli przyjść na Mszę św.

³⁶ *Duszpasterstwo w perspektywie roku dwutysięcznego*, w: *Problemy duszpasterskie*, nr 10, s.26–27; por. J.L.Archambault, *Aktualność życia wiecznego*, w: *Communio* 12(1992)1, s.84.

³⁷ WDT, II,3,B,c.

³⁸ *List Pastorski Episkopatu Polski o chrześcijańskich walorach turystyki*, Warszawa, 16–18 marca 1995r., n.6.

³⁹ WDT II,3,B,c.

⁴⁰ Np. na wybrzeżach Hiszpanii w okolicach dużych plaż zorganizowane są polowe kaplice, do których dojeżdżają księża z Mszą św. niedzielą.

⁴¹ Np. polskich górach Gorcach, w pobliżu dużego schroniska pod szczytem Turbacza od kilkunastu lat czynna jest w niedziele kaplica. Tamtejszy kapelan relacjonuje, iż w niektóre letnie niedziele na trzy Msze św. przychodzi do 500 osób (relacja z 1990 r.).

⁴² Cyt. *Eucharisticum mysterium*, n.19., WDT II,3,B,c; *Eucharystia źródłem i szczytem...*, cyt. dok., s.263, n.36.

⁴³ *Eucharystia źródłem i szczytem...*, cyt. dok., n.44 i 36.

⁴⁴ Cyt. *Eucharisticum mysterium*, n. 19.

Duszpasterstwo w miejscach przyjmujących turystów

Jednym z najważniejszych zadań duszpasterstwa turystycznego jest szafowanie Sakramentu Pokuty⁴⁵. W obcym środowisku, w atmosferze urlopowego odprężenia, turyści chętniej korzystają ze spowiedzi, chcąc zrzucić balast zła, które gnębi ich w codziennym życiu⁴⁶. Duszpasterze dbają o stałe dyżury w konfesjonale. Pożądane jest wprowadzenie dodatkowych dyżurów poza zwyczajnymi godzinami, by spowiednik nie był ograniczony czasem. Trzeba się liczyć, przynajmniej podczas turystycznego sezonu, ze zwiększoną ilością penitentów, którą powoduje sam napływ gości (np. w pierwsze piątki miesiąca, w niedziele). Stąd potrzeba zapewnienia odpowiedniej ilości kapłanów. Z tych samych przyczyn pożądane byłoby w większych ośrodkach ustanowienie stałego penitencjarza.

Postulat posługi w językach obcych dotyczy w równej mierze szafowania Sakramentu Pokuty. Przynajmniej w niektórych kościołach, zwłaszcza położonych w centrach, jak również znaczących miejscach pielgrzymkowych, powinny istnieć dyżury kapłanów władających obcymi językami, zdolnych do posługi sakramentalnej obcokrajowcom.

Obecne prawo kościelne nie wymaga odrębnej jurysdykcji do spowiadania od ordynariusza miejsca. Jednakże wskazane jest w ośrodkach o większym ruchu turystycznym, uzyskanie odpowiednich pełnomocnictw dla rozgrzeszania z grzechów zarezerwowanych biskupowi miejsca⁴⁷. Dotyczy to szczególnie sanktuariów oraz znaczących kościołów licznie odwiedzanych przez turystów (katedry, zabytkowe kościoły).

Niejednokrotnie, z wymienionych już przyczyn, goście odczuwają potrzebę indywidualnego spotkania z duszpasterzem w celu dłuższej rozmowy z nim. Jest ona okazją do duchowego wsparcia, rozwiązywania pytań i problemów. Może ona w pewnych wypadkach zakończyć się sakramentalną spowiedzią. Rozmowa taka stanowi sposobność do bliższego kontaktu z duszpasterzem. Zmienia się wówczas jego obraz. Przestaje on być kojarzony z nieznanym i przypadkowym szafarzem sakramentu, bądź kościelnym urzędnikiem. Staje się bardziej bratem w tej samej wierze i duchowym doradcą. Tworzenie sytuacji do tego rodzaju dialogu staje się, według *Wskazań ogólnych*, szczególnie palącą potrzebą duszpasterstwa turystycznego⁴⁸. Toteż ceną formą są dyżury duszpasterskie kapłana (pozakancelaryjne)⁴⁹. W pewnych wypadkach należałoby postulować analogiczne dyżury osób świeckich, np. poradnictwa małżeńskiego, bądź psychologa. Niekiedy duszpasterstwo służy turystom pomocą grzecznościową w znalezieniu kwatery i miejsca wyżywienia. Jest to przejaw otwarcia ku konkretnym ludzkim potrzebom i okazja do nawiązania indywidualnych kontaktów duszpasterskich⁵⁰.

Elementem ważnym dla duszpasterskich działań wśród turystów mogącym przyczynić się zarówno do większej zachęty, jak i do odstręczenia, jest samo urządzenie budynku kościelnego. *Wskazania ogólne dla duszpasterstwa turystycznego* mówią o zapewnieniu mu zawsze odpowiedniej dostojności⁵¹. Rolę odgrywa tu najpierw sam wystrój, dekoracja, schludność i

⁴⁵ *Problemy duszpasterskie w związku z wczasami i koloniami letnimi*, w: *Miesięcznik diecezjalny gdański* 15(1970)8–9, s.301.

⁴⁶ Nie przeprowadzono co prawda bliższych badań na ten temat, lecz duszpasterze miejscowości wczasowych mówią o wielkiej potrzebie czasu na spowiedź gości. Sygnalizują wiele przypadków trudnych spowiedzi, które prowadziły do nawróceń.

⁴⁷ Trzeba jednakże wziąć pod uwagę, że ordynariusz miejsca może sprzeciwić się z habitualnego upoważnienia do spowiadania (KPK 967 i 974).

⁴⁸ Por. WDT II,2,a; I,3,B,a.

⁴⁹ Por. np. cyt. *Pro memoria w sprawie duszpasterstwa wakacyjnego*, s.14, n.9. Należałoby w polskim duszpasterstwie podjąć próbę wprowadzenia, na wzór niektórych krajów zachodniej Europy, specjalnych pomieszczeń na duszpasterskie rozmowy, bądź też konfesjonałów, w których spowiedź odbywa się na sposób rozmowy, przy stoliku, „twarzą w twarz”.

⁵⁰ Cyt. *Statuty Archidiecezjalnego Synodu Poznańskiego*, Poznań 1972, s.100, n.370.

⁵¹ II,3,B,c; por. *Problemy duszpasterskie w związku z wczasami...* art. cyt., s.300.

czystość. Piękno zewnętrzne świątyni wraca człowieka ku Bogu⁵². Przyczynia się ono do wewnętrznego skupienia i budowania w nim duchowej harmonii. Niemały wpływ mają tu same fizyczne warunki udziału w nabożeństwie. Istotne jest więc, przy napływie większej ilości gości w ośrodkach turystycznych, zapewnienie miejsc siedzących, dążenie do wyeliminowania tłoku, odpowiednia wentylacja świątyni latem, a zimą jej ogrzanie.

Przy tej okazji wspomnijmy problem zadbania o wysoki poziom muzyki kościelnej i śpiewu. Ich piękno zachęca do modlitwy i budzi pozytywne religijne uczucie. Strzec się jednak trzeba zamieniania kościoła na salę koncertową, choćby intencją było przyciągnięcie większej ilości wiernych. Muzyka i śpiew kościelny na pierwszym miejscu są modlitwą i uwielbieniem Boga.

Duszpasterstwo w parafii turystycznej rozwija się także poza posługą liturgiczno-sakramentalną. Jego centrum stanowi dom parafialny. Jest w nim miejsce na rozmaite spotkania organizowane dla wczasowiczów. Są one okazją do szerszego rozwoju wymienionej już katechezy dla turystów. Spotkania dla wczasowiczów przyjmują formę pogadarek, konferencji, bądź zebrań w małych grupach. Ich tematyka obejmuje nie tylko ascetyczne tematy. Można w nich poruszać problemy szeroko rozumianej kultury chrześcijańskiej, kultury regionu, interesujące zagadnienia z dziedziny nauki społecznej⁵³ bądź historii Kościoła. Tematem aktualnym dla urlopowiczów jest problem chrześcijańskiego podejścia do turystyki i odniesienie człowieka do przyrody.

Podstawowym postulatem dotyczącym doboru tematyki jest nawiązanie do sytuacji urlopowiczów i poszukiwanie odpowiedzi na ich aktualne wewnętrzne potrzeby. Czas odpoczynku i związane z nim odprężenie, jak wielokrotnie zauważaliśmy, niosą ze sobą w naturalny sposób większe otwarcie na problemy ducha i własnej egzystencji. Stawiają one człowieka wobec frapujących, nowych sytuacji. Jest to więc także właściwy kontekst do przepowiadania wiary⁵⁴.

Ważną, choć trudną sprawą jest zainteresowanie gości tematem. Jak zaznaczają *Wskazania ogólne*, wymienione spotkania winny mieć otwarty, ewangelizacyjny charakter. Przyjmując szeroką formułę, obejmującą tematy interesujące możliwie szerokie grono turystów, przyczynią się one do przyciągnięcia osób stojących z daleka od Kościoła a nawet nie wyznających katolickiej wiary⁵⁵. Większe zaangażowanie uczestników i owocność spotkań zapewni okazja do dyskusji i zadawania pytań. Dobrą więc formą mogą stać się konwersatoria, bądź tzw. skrzynki zapytań. Godne zalecenia jest zapraszanie na zebrania prelegentów o znanym nazwisku, specjalistów w wybranej dziedzinie. Może się zdarzyć, że osoby takie przebywają właśnie w okolicy na wczasach i chętnie podejmie się tego zadania.

Cenną inicjatywą w turystycznych ośrodkach są muzyczne koncerty, występy zespołów śpiewaczych bądź teatralnych. Ten rodzaj środków wyrazu kultury ma bardzo starą tradycję, przyczyniając się do przekazu chrześcijańskich wartości. W wypadku odbywania tego typu

⁵² *Communio et communicatio*, Pierwszy synod prowincji krakowskiej, Kraków 1994, Tekst uchwał synodalnych, s.102, n.156; cyt. *Statuty Archidiecezjalnego Synodu Poznańskiego*, s.100, n.369.

⁵³ Por. Joannes XXIII, Allocutio „Turismo e Pastorale”, 19.II.1963., AAS 55(1963), s. 232; głoszenie nauki społecznej Kościoła podkreśla często Jan Paweł II, np. ChL 60.

⁵⁴ Por. H.J.Schramm, art.cyt., s.105.

⁵⁵ II,3,B, b,e.

Duszpasterstwo w miejscach przyjmujących turystów

impres w świątyni, należy zachować odpowiednie przepisy, dbając o powagę i szacunek dla sakralnego miejsca⁵⁶.

Ważną rolę pełni czytelnictwo katolickie⁵⁷. Parafia w ośrodku wczasowym powinna zadbać o dostępność książek i katolickiej prasy. Służy temu biblioteka parafialna czynna w dogodnych porach, w ciągu całego tygodnia. Dobrze gdy przy bibliotece jest czytelnia. Inną formą jest wykładanie książek i prasy w przedsionkach kościołów celem wypożyczenia ich bądź kupna. Zachęca się, by parafie posiadały małe sklepiki bądź księgarnie, dysponujące ciekawą, wartościową i możliwie tanią książką⁵⁸. Sama akcja musi być jednak poparta zachętą słowną z ambony, bądź podczas duszpasterskich ogłoszeń. Centrum duszpasterskie winno posiadać do wykorzystania takie środki przekazu jak filmy video, przezrocza i nagrania muzyczne (videoteki, fonoteki). W dogodnych porach urządza się ich prezentację, bądź udostępnia je do wypożyczenia.

Duszpasterstwo turystyczne nie ogranicza się jedynie do przykościelnego terenu. Jak niejednokrotnie podkreślaliśmy, jest ono poszukiwaniem ludzi w drodze, w miejscu ich pobytu. Duszpasterz winien więc dbać o kontakt z ośrodkami gdzie przebywają turyści i wczasowicze. Są nimi hotele, domy wczasowe, schroniska, prywatne kwatery, kempingi, obozowiska itp. Istotna jest także stała łączność z miejscowymi punktami informacji turystycznej, jak również współpraca z osobami pracującymi w obsłudze ruchu turystycznego na danym terenie.

Kontakt może przyjmować rozmaite formy. Duszpasterstwo dba, by do miejsc tych dotarły informacje na temat propozycji przygotowanych dla gości. Czyni to w formie listów do gości, informatorów, zaproszeń, plakatów, folderów, ulotek itp. Pozostawia się je w pokojach, recepcjach i innych miejscach gdzie przebywają urlopowicze. Znany jest tu i ówdzie zwyczaj rozkładania w pokojach egzemplarzy Pisma św⁵⁹. Winien to być przekład ekumeniczny, ze względu na możliwość przybycia gości innych wyznań. Podobnie można czynić z prasą i książkami katolickimi. Mogą być one udostępnione w bibliotekach, czytelniach, recepcjach lub innych miejscach pobytu turystów. Jeśli nawet nie skorzystają oni z danej możliwości, ważny jest sam fakt obecności katolickich książek i periodyków oraz zaproszeń do kontaktu z duszpasterstwem. Ma to swoje ewangelizacyjne znaczenie. Pośród rozmaitych ofert spędzania wolnego czasu przedstawiona jest propozycja ze strony Kościoła. Jest ona rzucającym się w oczy wezwaniem do sięgnięcia po głębsze wartości.

Niemniej ważny jest osobisty, indywidualny kontakt z przybyłymi na teren parafii gośćmi. Jak już wskazywaliśmy, Duszpasterz musi poszukiwać ich „w drodze”, nie czekając aż sami przyjdą do parafialnego ośrodka. Pozwala mu to na lepsze rozeznanie środowiska turystów i jego potrzeb oraz na odpowiednie dostosowanie pastoralnych poczynań. Często stanie się tym momentem, który prowadzi do rozwoju i zacieśnienia dalszych więzów. Pozwala to wczasowiczom wyraźniej odczuć, że nie są oni obcymi wobec lokalnej wspólnoty Kościoła, lecz ktoś pragnie wyjść im na przeciw i zadbać o nurtujące ich sprawy. Kontakt ten może przyjąć rozmaite formy: rozmowy po nabożeństwie w kościele, odwiedzin w miejscu wakacyjnego zamieszkania, a czasem dosłownie rozmowy na drodze. Dla mieszkańców tzw. domków

⁵⁶ Por. *Concerti nelle chiese*, Roma, 5 novembre 1987, w: *Enchiridion Vaticaner, Documenti ufficiali della Santa Sede 1986-1987*, Bologne 1989, vol.10, s.1534-1541.

⁵⁷ Por. cyt. Pierwszy synod prowincji krakowskiej, s.136, n.283; *Kościół w Polsce wobec problemów kultury*, w: *Drugi Polski Synod Plenarny. Teksty robocze*, Poznań-Warszawa 1991, s.317, n.20-21.

⁵⁸ Tu na marginesie warto zwrócić uwagę, by sklepik parafialny umieszczać poza sakralnymi pomieszczeniami. Nie można czynić wrażenia, iż kościół jest miejscem handlu. Przestrzegaliśmy przed tym sam Chrystus (por. Mt 21,13). Kodeks Prawa Kanonicznego odnośnie kościoła wyraźnie zastrzega, aby „nie dopuszczać, by działo się w nim coś obcego świętości miejsca (kan.1220 § 1).

⁵⁹ WDT II,3,B,f.

Duszpasterstwo w miejscach przyjmujących turystów

letniskowych są to odwiedziny na wzór wizyty duszpasterskiej odbywanej w kolędowym okresie⁶⁰.

Zwraca się uwagę na potrzebę szczególnej opieki duszpasterskiej wobec dzieci i młodzieży. Nie może ona ograniczyć się jedynie do przygotowania w okresie przedwakacyjnym we własnej parafii. Trwa ona w równej mierze podczas całych wakacji. Troska o przebywających na zorganizowanym wypoczynku, koloniach i obozach należy do parafii, na której terenie odbywają się wczas⁶¹. Szczególnie ważną sprawą jest stały kontakt duszpasterza miejsca z kierownictwem kolonijnych grup a także z samymi dziećmi. Zachęca on do odwiedzin kościoła, do udziału w Mszy św. i sakramentach św. oraz innych praktyk religijnych. Koordynuje on z wychowawcami duszpasterskie posługi, np. czas spowiedzi św.⁶² bądź korzystanie z wakacyjnych propozycji przygotowanych przez parafię. Troską duszpasterstwa powinno być staranie o regularny udział w niedzielnej Mszy św.⁶³ Niekiedy zaistnieje potrzeba, a nawet konieczność osobnych Mszy św. dla grup kolonijnych i obozów⁶⁴. Oddzielne Msze św. dla dzieci i młodzieży są okazją lepszego dostosowania liturgii do potrzeb ich wieku, jak również stanowią możliwość pogłębienia katechezy⁶⁵.

Osobny problem stanowią tzw. zielone szkoły lub dłuższy pobyt dzieci na sanatoryjnym leczeniu. Wymaga to ze strony parafii zorganizowania form na wzór duszpasterstwa zwyczajnego, np. katechizacji, bądź specjalistycznego duszpasterstwa sanatoryjnego.

Sytuacja duszpasterstwa wśród zamkniętych grup dzieci i młodzieży jest poniekąd łatwiejsza ze względu na ich wspólne zamieszkanie, wewnętrzną organizację grupy i możliwość współpracy z wychowawcami. Duszpasterz musi liczyć się z faktem, iż w grupie mogą znajdować się osoby innych wyznań lub niewierzące. Wymaga to z jego strony odpowiedniego wyczucia i poszanowania przekonań. W wypadku wyraźnego łamania religijnych praw przez kierownictwo wczasów, nie może on milczeć. Interwencja wymaga jednak porozumienia z rodzicami i duszpasterzami rodzinnej parafii.

Tak jak w momencie przygotowania dzieci do wakacji, również podczas ich trwania, istotna rola należy do rodziców. Pozostają oni nadal pierwszymi wychowawcami. Z nimi również współpracuje duszpasterstwo letniskowej parafii. Winno się zachęcać rodziców do odwiedzin dzieci i korespondencji nimi, przypominania dzieciom ich religijnych obowiązków oraz dyskretnej kontroli kierownictwa wczasów, czy szanuje ono chrześcijańskie zasady wychowawcze. W wypadku odwiedzin dzieci w niedzielę lub święto nie może zdarzyć się sytuacja zaniedbania Mszy św. Wręcz przeciwnie rodzice powinni pomóc w organizacji wspólnego w niej uczestnictwa⁶⁶.

Pożądaną jest zainteresowanie dziećmi i młodzieżą przebywającymi na wczasach ze strony duszpasterza rodzinnej parafii, zwłaszcza katechety. Dobrze jest, gdy nawiąże on kontakt z duszpasterstwem parafii letniskowej lub sam odwiedzi grupę, w razie potrzeby służąc radą i pomocą. W wielu wypadkach ułatwieniem może być fakt, iż on sam jest katechetą w szkole,

⁶⁰ Okazją może być np. propozycja poświęcenia letniskowego domku.

⁶¹ Por. np. Słowo Pasterskie Biskupów do Rodziców, wychowawców i młodzieży *O obowiązkach religijnych w czasie wakacji*, Warszawa, 31 maja 1964r., w: *Listy Episkopatu Polski 1945–1974*, Paris 1975, s.358; *Wytyczne Episkopatu Polski*

w sprawie przygotowania dzieci i młodzieży do wakacji, Warszawa, 11 kwietnia 1975r., mps., n.4.

⁶² Wielką trudność może stanowić sytuacja, gdy w jednym, nieprzewidzianym momencie przyjdzie do spowiedzi cała grupa dzieci (np. w I-piątek miesiąca). Tworzy się kolejka, uniemożliwia to spokojną spowiedź nie tylko kolonijnych dzieci ale innych penitentów.

⁶³ Cyt. Pierwszy Synod Prowincji Krakowskiej, s.106, n.169.

⁶⁴ Cyt. *Wytyczne Episkopatu Polski...*, n.4.

⁶⁵ Cyt. Pierwszy Synod Prowincji Krakowskiej, s.106, n.169.

⁶⁶ Cyt. *Wytyczne Episkopatu Polski...*, n. 1–2.

Duszpasterstwo w miejscach przyjmujących turystów

która organizuje kolonię. Nie zapomni on przede wszystkim o duchowej łączności i modlitwie w intencji przebywających na wakacjach. Do tej modlitwy wezwana jest wraz z nim cała wspólnota Kościoła⁶⁷.

⁶⁷ Por. K.Wojtyła, *Słowo Pasterskie przed rozpoczęciem wakacji*, Kraków, 4 czerwca 1978r., w: *Nauczyciel i Pasterz*, Rzym 1987, s.744.